

STM 1921

**Det första uppförandet i Stockholm av Haydns
oratorium Skapelsen**

Av C. F. Hennerberg

© Denna text får ej mångfaldigas eller ytterligare publiceras utan tillstånd från författaren.

Upphovsrätten till de enskilda artiklarna ägs av resp. författare och Svenska samfundet för musikforskning. Enligt svensk lagstiftning är alla slags citat tillåtna inom ramen för en vetenskaplig eller kritisk framställning utan att upphovsrättsinnehavaren behöver tillfrågas. Det är också tillåtet att göra en kopia av enskilda artiklar för personligt bruk. Däremot är det inte tillåtet att kopiera hela databasen.

du himmelska, det är ju nu det enda, som icke smärtar mig, då jag tänker: jag glömmar dig icke.»

Allt blev tyst och stilla; han var ensam i natten.»

Utom i det föregående citerad litteratur om viola d'amore må nämnas följande, som författaren icke varit i tillfälle att taga kändedom om:

»The Viole d'Amour» i Music and School. February 1, 1886. Vol. I, s. 17.

Cremona Society. Exhibition of Violes d'Amour, Books and Sundries relating to that Instrument on the occasion of reading a paper on the Viole d'Amour by G. CARNABY HARROWER, Esq. Written and Musically Illustrated by Professor CARLI ZOELLER. London 1889 (se E. HERON-ALLEN, De Fidiculis Bibliographia, där det för övrigt i registret rörande Viola d'Amore meddelas oriktiga och ofullständiga siffror; bör vara: 286, 350, 705, 712, 1223).

L. PASSAGNI, La viola d'amore: notizie storico-artistiche con note ed illustrazioni, Sesto S. Giovanni 1908.

CH. DEULIN, La viole d'amour. Légende de Sainte-Cécile. (Extr.) 1873. in 4te. cart. (6 pages) (se I. Liepmannsohns Antiquariat. Katalog 176, no. 1302).

DET FÖRSTA UPPFÖRANDET I STOCKHOLM AV HAYDNS ORATORIUM SKAPELSEN.

AV C. F. HENNERBERG.

Oratoriet Skapelsen av Haydn är som bekant ett stående nummer på den konsert, som Frimurareorden varje långfredag brukar anordna i Stockholm till förmån för Frimurarebarnhuset. Detta verk har nästan undantagslöst stått på programmet för de nämnda konserterna alltifrån dess första framförande därstädes långfredagen den 3 april år 1801. I regeln har det ständigt samlat fulla hus ej blott vid själva konserten utan även vid den föregående generalrepetitionen, vilken vanligtvis förekommit på skärtorsdagen. Det första framförandet är förknippat med en del för den svenska musikhistorien viktiga omständigheter, vilkas offentliggörande därför torde kunna påräkna intresse.

Oratoriet Skapelsen med text efter ett engelskt original, bearbetat av baron VAN SWIETEN¹ och med musik av JOSEPH HAYDN uppfördes under tonsättarens ledning och inför en sluten krets av musikkvänner hos furst Schwarzenberg i Wien den 29 och 30 april 1798. Vid detta tillfälle var bland de närvarande även Sveriges dåvarande chargé d'affaires i Wien FREDRIK SAMUEL.

¹ Den vanliga uppgiften, att van Swieten är författare av texten i fråga, är icke fullt riktig. Det verkliga förhållandet är, att Haydn under sin andra vistelse i London åren 1794—95 av den engelske diktaren LIEDLY erhöi en av denne sammanställd dikt med motiv ur Miltons »Det förlorade paradiset». Liedlys text, som ursprungligen varit ämnad för Händel, var avfattad på engelska språket, och, som Haydn icke fullt behärskade detta språk, medtog han texten till Wien och lät baron van Swieten därav göra en fri översättning till tyska språket. Huru den tyska versionen förhåller sig till Liedlys engelska original, har jag ej varit i tillfälle att undersöka.

SILVERSTOLPE¹. Denne blev liksom de övriga åhörarne djupt gripnen av verkets skönhet. Vid ett senare uppförande på samma ställe och även då inför en exklusiv publik åhördes verket därjämte av hertig Karl från Sverige (sedermera konung Karl XIII), vilken med sin hertiginna under vintern 1798—99 vistades i Wien.

Silverstolpe fattade påtagligen genast det beslutet att söka få oratoriet Skapelsen uppfört i Stockholm. Brev från Silverstolpe till hertig Karl samt brevväxlingen mellan Silverstolpe och hans anhöriga i hemlandet, ur vilken korrespondens här nedan skall lämnas några utdrag, giva detta vid handen, liksom också att Silverstolpe på samma gång ville bereda framgång åt den unge svenske tonsättaren och musikern Paul Struck², som då studerade komposition under Haydns ledning, och som var Silverstolpes vän och skyddsling. Planen gick ut på att låta Frimurareorden i Stockholm uppföra verket vid en av dess sedvanliga långfredagskonserter och att Struck, vilken studerat verket för Haydn själv och åhört dess uppförande under mästarens ledning, skulle bliva anförare för detsamma. Hertig Karl, den nämnda ordens högste chef i Sverige, var lätt vunnin för planen. Som ovan nämnts hade hertigen åhört verket på en konsert hos furst Schwarzenberg och funnit sig mycket tilltalad av detsamma. Silverstolpe sörjde för, att Struck inför hertigen fick göra sig bemärkt som framstående musiker, och Silverstolpe utverkade hertigens löfte att taga den unge musikern under sitt beskydd. De här nedan meddelade breven till hertigen från Silverstolpe lämna härom besked.

Texten till Skapelsen översattes till svenska språket av dåvarande ministern greve JAKOB GUSTAF DE LA GARDIE och Silver-

¹ Om denne Silverstolpe se Sv. tidskr. f. musikkforsk. årg. 2, sid. 2 (noten) samt »Några anteckningar om adliga ätten Silverstolpe», Stockholm 1884. — Silverstolpe utgav under signaturen Fr. S. S. ett arbete »Några återblickar på rygtets, snillets och konsternas värld» (Stockholm, P. A. Norstedt & Söner 1841), utgörande en samling av uppsatser, av vilka de flesta förut varit publicerade i tidningar. I detta arbete sid. 15 ff. skildrar Silverstolpe sitt förtroliga umgänge med Haydn och meddelar åtskilliga drag ur Haydns liv, vilka icke beaktats av Haydn-biograferna. Bl. a. finnes åtskilligt om oratoriet Skapelsen. — Se även »Schwedische Haydn-Handschriften», föredrag av C. F. Hennerberg, tryckt i Bericht des III. Kongress der I. M. G. (Leipzig 1909) sid. 429 ff.

² Om Struck se denna tidskrift årg. 2, sid. 1 ff.

stolpe, av vilka den förre tog oratoriets första avdelning på sin lott och Silverstolpe de båda senare. Arbetet trycktes i Wien år 1799. Enligt Silverstolpes brev till hertigen skulle detta vara det första svenska verk, som kommit under pressen i den österrikiska huvudstaden¹. Texten och hela musikmaterialet blev av greve de la Gardie i oktober månad år 1800 avsända till hertig Karl, och repetitionerna togo genast sin början utan tvivel under ledning av Struck, som redan i maj samma år anlämt till Stockholm. Övningarna skedde åtminstone till en del i några frimurares familjer. Så säges i Svenskt Biografiskt lexikon, Ny följd, Örebro 1861—62, att oratoriet i fråga repeterats hos lagmannen Johan Anders Fahlroth².

I Stockholmsposten år 1801 nr:is 72, 73, 74 annonseras, att Skapelsen, oratorium av Haydn, komme att till förmån för Frimurarebarnhuset uppföras i stora riddarhussalen långfredagen den 3 april kl. $\frac{1}{2}$ 5 e. m. av Frimuraresamhället, »biträdt af Amateurer, Kongl. Musicaliska Academiens Elever och Kongl. Hof-Capellet». Vidare nämnes att »et Fruntimmer af Kongl. Musicaliska Akademien har benäget lofwat att härwid biträda: hwarjämte Herr Hof-Secreteraren Karsten och en Musikälskare af Frimurare-Samhällets Medlemmar äfven låta höra sig». Biljetterna kostade 32 Skilling stycket. I annonsen den 1 april (nr 74) finnes tillagt, att biljetter till 16 Sk. stycket kunde erhållas jämväl till generalrepetitionen skärtorsdagen den 2 april kl. 10 f. m.

Det i annonserna omnämnda »Fru Fruntimmeret av Kongl. Musicaliska Akademien» var, såsom framgår av Silverstolpeska brevväxlingen, Fru CHRISTINA ELISABETH FREDENHEIM, f. HEBBE, som blev ledamot av K. M. A. år 1795, och »musikälskaren av Frimurare-Samhället» hette COLLIN, (sannolikt grosshandlaren Lars Gustaf Collin, vilken blev ledamot av K. M. A. år 1799). Antalet solister var sålunda endast tre, och voro partierna så fördelade,

¹ Denna första upplaga liksom också den andel, som var och en av översättarna haft i översättningen, anföres i KLEMMING: Sveriges dramatiska litteratur sid. 514, varest de följande svenska upplagorna också finnas angivna.

² Om denne Fahlroth se Sv. tidskr. f. Musikf. årg. 2 sid. 303. — J. A. Rosén nämner i »Några minnesblad» II. sid. 29, att F. var med vid Ankarwårdska guldbryllöpet å Karlslund i Närke den 24 januari 1830 och väckte uppmärksamhet genom att vara klädd i frimurareuniform.

att Fru Fredenheim sjöng Gabriel och Eva, Herr Collin Raphael och Adam samt Herr KARSTEN Uriel. Uppenbarligen hade Struck härvidlag följt alldeles samma fördelning av rollerna som Haydn själv. Denne hade nämligen också haft en sopran för Gabriel och Eva, en bas för Uriel och en tenor för de båda övriga sångpartierna. Silverstolpe nämner i brevet den 29. 4. 1801 här nedan, att Haydn ursprungligen skrivit verket för trenne soloröster och kör.

Konserten i riddarhussalen var den största som dittills uppförts i Sverige. Antalet medverkande i kör och orkester uppgick till omkring 190 (brevet till S. från fadern den 7. 4. 1801 omnämner, att 192 medverkande voro tecknade). Utförandet, som skedde i närvaro av regerande drottningen samt hertig Karl med gemål (konungen var för tillfället i Finland) gjorde en enorm lycka, och verket måste ånyo uppföras annandag påsk. Recetten till Frimurebarnhuset blev betydande: den rena behållningen beräknades till 8 à 900 Rdr., vilket på den tiden var en högst avsevärd summa.

Vad, som förvånar, är, att Häffner nämnes som »uppförande Mästaren för mängden Musici», och att Struck omtalas endast »såsom understödjande Gabriel och Eva med sin Forte-Piano». I de här nedan anförda breven framgår, hurusom Struck erhållit hertigens löfte att anförda konserten. Häffner som chef för K. Hovkapellet ville tydligen icke överlämna ledningen i Strucks händer vid detta stora musikevenemang, och det torde ej vara osannolikt, att han i Struck upptäckte en, som rent av hade planer på att intaga hans plats som kapellmästare vid Kungl. operan. Att tanken verkligen varit uppe att söka få Struck anställd som kapellmästare därstädes, synes med all önskvärd tydlighet framgå av brevet från Axel S. d. 14. 4. 1801, där det heter, att Struck ej kan förvänta någon »employ», enär man ej hade goda skäl att stöta bort »Confusius Häffner» och direktören över operan ej hade egenskaper att kunna värdera Struck. I det här nedan anförda brevet från Gustaf S. den 12. 5. 1801 får man emellertid ett oförblommerat omdöme rörande Struck, vilket visar, att han näppeligen var rätt kvalificerad för en sådan framskjuten befattning. I samma brev får man också läsa om de svagheter, som framstodo vid oratoriets första framförande: Fru Fredenheims sång var ej fullt lyckad, och kören »manquerade i de Händelska passagera». Konserten blev det

oaktat en glänsande succes, och man finner, hurusom herrar Stenborg, Müller och Karsten gå i författning om att för egen del uppföra verket i Ladugårdslands kyrka. Härav blev dock intet, enär hertigen fordrade en så stor summa för utlålandet av notmaterialet, vilket tillhörde Frimurebarnhuset, att de nämnda herrarna funno sig föranlättna att inställa konserten, ehuru den redan var annonserad. Det nästa uppförandet skedde först påföljande vinter, då K. Musikal. Akademien på konungens åstundan gav verket den 11 november 1801, även då i stora riddarhussalen och med samma solister som förut. Konserten fick denna gång en särskilt festlig prägel. Här om berättar jämväl den Silverstolpeska brevsamlingen men ännu mera K. Musikaliska Akademiens handlingar. Att närmare ingå härpå faller emellertid utanför ramen av denna uppsats.

Här meddelas brev och brevutdrag av musikaliskt innehåll, bl. a. berörande Stockholmspremiären av oratoriet Skapelsen.

Brev från F. S. Silverstolpe till Hertig Karl. (Kungl. Biblioteket i Stockholm: Brev till Hertig Karl).

Vien¹ den 5. April 1800.

Högborne Furste, Svea Rikes Arf-Prins!

Nådigste Herre!

Till åtnjutande af Eder Kongl: Höghets Nådiga hägn och beskydd vågar jag i djupaste underdånighet recommendera den unge Konstnären Struck, född uti Stralsund och således Hans Kongl: Majt:s undersåte. Han har här uti mer än 4. års tid studerat Musik-Compositionen under den rygtbare Haydn, som anser honom för den skickligaste av dess elever. Han är också densamme som här komponerade någre Marcher på Eder Kongl: Höghets befallning, och som lämnade Fröken Piper² undervisning uti Clavér-spelningen.

Det är ej exécutionen som utgjort denne unge mans hufvud-yrke, men Compositionen, hvaruti han äfven vunnit ett myc-

¹ Silverstolpe skrev under en tid Wien regelbundet med enkelt V

² Utan tvivel Sophia Ulrika Piper, hovfröken hos hertiginnan av Södermanland och dotter till hovmästarinnan hos samma hertiginna, grevinnan Eva Sophia Piper, född v. Fersen.

ket hedrande rygte på denna ort. Han ärnar nu erbjuda Hans Majt: sin tienst, och lærer hälst önska att vinna sin utkomst utan att giva informationer, om sådant blir honom möjligt. Ett verk det han sammanskrifvit i tanke att få i underdånighet dédicera till Konungen, torde kunna bidraga till dess ändamål.

Skulle Eder Kongl: Höghet tackas i nåder tillåta honom att äfven få till Eder Kongl: Höghet dédicera något arbete, skulle han anse det såsom en stor nåd och oskattbar lycka. Till äfventyrs kunde Eder Kongl: Höghet äga något att befalla honom, vare sig att sammansätta Marcher eller Cantater för Frimurare Samhället eller för andre högtideligheter, eller ock att upföra annan Musik vid sådane tillfällen.

Jag skulle ingalunda hafva fördristat mig att med ett ämne såsom detta aflägga underdånig upvagtning, derest Eder Kongl: Höghet ej under Dess Höga vistande uti Vien täckts i nåder låfva Dess Beskydd för den i fråga varande personen. Äfven skulle jag ej hafva vågat det om den unge Struck icke funnes förtjent af Eder Kongl: Höghets Nåd både genom sin talent och sin mycket goda conduite. —

Med djupaste underdånighet och trohet har jag den nåden till min dödsstund framhärda,

Högborne Furste, Svea Rikes Arf-Prins!

Nådigste Herre!

Eder Kongl: Höghets
underdånigste tjenare

Fr. S. Silverstolpe.

Hans Kongl: Höghet
Hertigen af Södermanland.

Utdrag ur brev till Hertig Karl från F. S. Silverstolpe i Wien den 21 Maj 1800. (Kungl. Bibl.).

— — — För Eder Kongl: Höghets fötter vågar jag härmed delst i underdånighet nedlägga ett litet arbete hvari jag råkat äga någon del. Det är en Svensk Öfversättning af det Oratorium Eder Kongl: Höghet hört upföras härstädes hos Furst Schwarzenberg. Gref Dela Gardie har öfversatt den Första Afdelningen, och jag de båda följande. Vi smickra oss icke med att hafva lyckats i annat afseende än att orden fullkomligen passa till Musiquens rythme och mètre. Likväl hafva vi för sin-

gulariténs skull låtit trycka detta arbete uti Vien, såsom det första Svenska som här kommit under prässen.

Jag vågar hoppas att Eder Kongl: Höghet tackes öfverse med de svagheter de båda sednare delarne vidkännas. Svårigheterna hafva varit ganska många, och hade de genast afskräckt derest jag ej förestäldt mig att arbetet skulle kunna tillägnas Eder Kongl: Höghet.

Det var vid detta företag Gref Dela Gardies tanka att i underdånighet erbjuda Eder Kongl: Höghet detta Verk, för att låta det upföras till Frimurare Barnhusets förmån vid dess årliga Concert. I sådant afseende är ock den tryckta uplagan ganska stor. Den lærer vid inträffande läglighet blifva afsänd till Stockholm.

Till upförande af denna värkeligen konstiga Musik, torde väl ingen i Sverige finnas skickligare än den unge Compositoren Struck, som nu rest ifrån Strahlsund till Stockholm. Han har här stöderat samma Oratorium under Haydn, och har ofta hört det upföras av denne mästare. Skulle Eder Kongl: Höghet en gång tackas visa ett så Nådigt förtroende för nyssnämnde unge Svenske konstnär, vågar jag i underdånighet försäkra att han äger den talent som erfordras. Eder Kongl: Höghet lærer tackas påminna Sig att det var denne Struck som här informerade Fröken Piper i Clavér-spelning, och som hade den lyckan Componera tvänne Marcher åt Eder Kongl: Höghet. — — —

Brev till Hertig Karl d. 7 Juni 1800. (Kungl. Bibl.).

[Innehåller uteslutande tacksägelse för Hertigens brev av den 20 Maj, däri hertigen åtager sig protektionen av Struck, och tror Silverstolpe, att Struck »genom god conduite och flit i sine yrken» skall söka göra sig förtjänt av det nådiga beskyddet].

Utdrag ur Fredrik Samuel Silverstolpes brevväxling med fadern, bankokommissarien Fredrik Silverstolpe samt bröderna Carl Gudmund (bankokommissarie), Axel Gabriel (riddarhussekreterare, kammarherre, ledamot av de flesta akademier i Sverige, däribland K. Musik. Akad., vars preses han en tid var) och Gustav (Gösta) Abraham (kansliråd, sedan kyrkoherde, bekant genom den beryktade musikprocessen i Uppsala. Även han var ledamot av K. Musikal. Akad.)¹.

¹ Om dessa personer se »Några anteckningar om adliga ätten Silverstolpe» Stockholm 1884. Brevsamlingen utgöres av 373 brev från

Nr 261. Till fadern 28. 2. 1801. — — — Ur min söta Fars bref har jag lämnat Dela Gardie första tidningen om framkomsten af Musiken han sände till Hertigen förl: Höst. Att den nu repeteras fröjdar oss båda såsom medarbetare på Texten. Jag hoppas Frimurare Samhället skall få en vacker recette; önskande blott att executionen göres med all upmärksamhet, och att derföre Hr: Struck måtte enl: Hertigens löfte vara utsedd till Director deraf. Af Svenske Musici har ingen utom han hört detta verk under Haydns egen direction. — Bror Axel är mer än god som hyggas den unge konstnären, och nyttjar honom vid sine hem-Concerter, hvarom min Söta Far äfven underrättat mig. — — —

Nr 265. Till brodern Carl 11. 3. 1801. — — — Den beskrifning, Du gifvit mig på Concerten hos Axels, har osägeligen roat mig. Jag har sedt den Hr: Brandel Du omtalar. Han är Son af den fordne gamle Consuln i Alger, och hade redan mycken talang, då han kom till Sverige 1793. Det fagnar mig att Du varit nöjd med Hr: Strucks bekantskap. Bror Axel är rätt god som hyggas honom. Jag gissar han kommer att vara behjplig vid Skapelsens upförande af Frimurarena, öfver hvilken Concert jag längtar få höra något omdöme. — — — Hälsa äfven mycket — — — Struck. — — —

Nr 236. Från fadern 7. 4. 1801. — — — Efter din egen åstundan, får jag innelyckt meddela et exemplar af Göstas Åminnelse-Tal öfver Wikmansson. At han var engagerad at deltaga uti Långfredags-Concerten läser jag förut hafva nämndt. Det har nu gådt för sig. För Fri Murare Barnhusets räkning är ock nu Skapelsen upförd 2:ne gånger, i Freddags och i går med allmänt nöje af hop-packade Åhörare, som bägge gångerne gerna gifvit 12 daler för Entrée-Biljetten, samt dessutom en plåt sidsta Repetitions-dagen i Thorsdags. Rösterna bestriddes: Raphaël och Adam af Collin; Uriel af Carsten; Gabriel och Eva af Fru Fredenheim; de öfrige af en mängd Musicaliska Academiens Elever; Struck understödjande Gabriel och Eva med sin Forte-Piano. Häffner upförande Mästare för mängden Musici,

F. S. Silverstolpe till hemmet, numrerade i följd, samt ett antal brev till honom, även dessa numrerade i en särskild serie. Breven hava godhetsfullt ställts till förfogande av deras nuvarande ägare, K. musical. Akademins f. preses justitierådet Karl Silverstolpe, till vilken jag här riktar mitt tack för det visade tillmötesgåendet.

teknade till 192, fast jag ei vet om antalet hant aldeles upfyllas: men nog var hela Choret af Riddarehuset, det är Grefve- och Baron-Bänkarne med Finska Flygeln upfyldt af arbetande händer och röster. Det var väl något fattigt at sakna särskilte röster för hvarje Hufvud-person. Men icke dess mindre afhördes alt detta både med upmärksamhet och allmän tillfredsställelse, ei allena i anseende till Musiquen, utan ock i anseende till Författaren och Öfversättarna. På vanligt sätt emottog Hertigen med en Deputation Fri Murare, hvaribland också jag en, Regerande Drottningen och Hertiginnan, sjelfva Långfredagen; men i går voro de kongliga icke der. Hvertill inkomsten stigit är ännu icke bekant; men emellan 1600 och 2000 Billetter sägas vara sålda. Det omtalas äfven, at af kärlek för Haydns Composition, Skapelsen torde snart ännu et par gånger blifva upförd, dels till inkomst för den Musicaliska Enke Cassan, dels för någon annan Stiftning ad Pios Usus. In Summa, denne Musique har vunnit et allmänt utmärkt bifall; hvarvid jag ock erfarit at Hertigen ei glömdt nämna dem som ägt del uti öfversättningen, i det Öfver Ståth: Gr: Ugglas gjorde mig under påstående Concert en Compliment, huru jag med dubbel tillfredsställelse vore en Åhörare, i anseende till förbindelsen med den ena Öfversättaren. Arbetet är nu omtryckt här. — — —

Nr 272. Till fadern 29. 4. 1801. — — — Underrättelserna om Skapelsens upförande hafva på det högsta tillfredsställt de båda Öfversättarna, af hvilka den ena ålägger mig att framföra dess respecter till min Söta Far. Så angenäma musicaliska detalier har jag sällan fådt, ty jag kan säga at jag haft les entrailles d'un père för detta Värk. Frimurare-barnhuset tyckes hafva gjordt god marknad härvid. Skada var att Konungen var frånvarande; Struck hade kanske vid detta tillfälle kunnat vinna någon recommendation.

Skulle min Söta Far villja visa mig den godheten och i bref öfversända ett exemplar af Stockholms uplagan af Skapelsen, skedde mig ett särdeles nöje och jag vore oändel: tacksam derföre. En gång blir kanske Viener Uplagan sällsynt.

Bror Gustafs Tal öfver min oförgätliga Wikmansson är ganska vackert, och har kostat mig tårar. Jag längtar se denne mans biographie som finnes i Journalen för Sv: Litteratur.

Som jag haft mycket brottom har jag ock skrivit mycket oordentligt. Jag hade nyss förut bordt anmärka, att tilldelandet

af *Raphaëls och Adams* roller på en person, äfvensom *Gabriels och Evas*, ej utvisar mer fattigdom på sångare än här, ty så var äfven Skapelsen härstädes uppförd, och Haydn skref redan Musiken blott för tre sjungande varelser utom Choeuren. Mamsell Saal spelar alltid Gabriel och Eva, Hr: Rademayer Uriel, och Herr Saal, fadern, Raphaël och Adam. Det skadar ej att man känner detta i Stockholm. Om kritik upstår i våra Tidningar, må denna efter rättelse göras bekant. — Här finnes ej så skickelig Uriel som vår, och Hr: Rademayer kan ingalunda jämföras med Carsten. — Mamsell Saal sjunger förträffligt. Hr: Saal är ingen trollkarl.

Nr 237. Från brodern Carl 14. 4. 1801. — — — Angående Långfredags Concerten har min Far redan gifvit Dig åtskillige détailler: Axel ärnar ock skriva derom till Dig, så at Du då får et Musicaliskt omdöme deröfver. Skapelsens upförande har lyckats å merveille, och den har renderat Frimurare Barnhuset en behållen inkomst af 8 å 900 Rdr. Omkostningarne dervid stego till mellan 5 å 600 Rdr. Orchestern utgjordes af vid pass 190 personer. Med et ord: det är den första Concert som upförts i Sverige. — — —

Nr 238. Från brodern Axel 14. 4. 1801. — — — Herr Struck, så förtjent och så hyggelig han är, lär ej här kunna få någon employ. Man har ej just goda skäl att stöta bort Confusus Häffner, och Directeuren öfver Opéran har ej egenskaper at kunna värdera Struck, som likväl annars har ganska många välönskare. Han har varit hos oss et par eller 3 gånger i vinter på tämligen goda Concerter, och har varit rätt animerad både at höra och spela. — Nu hafva vi änteligen, och 2 gånger, fått höra det förträffliga Mästerstycket *Skapelsen* upföras på Ridarhuset. Karsten hade Uriels stämman. Fru Fredenheim Gabriels och Evas; Herr Collin Raphaëls och Adams. Det var et fel at man ej använde 5 särskilta röster: de skulle väl ock hafva kunnat finnas; men personliga omständigheter hindra ibland det rätta at gå fram. Det är visst at et sådant Stycke som Skapelsen hafva vi aldrig hört i Sverige: det finnes ock därom ej mer än en röst: och en faslig trängsel vid dess upförande har hedrat både Allmänheten och Compositören. Den lærer komma at upföras ännu en gång, i en kyrka: jag är viss at det blir lika trångt. — — —

Nr 241. Från brodern Gustaf d. 12. 5. 1801. — — — Nu till den Wikmansonska Musiken. Jag har beslutit at låta Åhlström gravera den, hvilket sker med besparing af inemot halfva kostnaden. De tre första Quartetterne äro redan i correctur och utgifvas särskilt. Bägge cahieerne dediceras til Haydn. Om vi få säkerhet i sjön, hoppas jag kunna sända Dig dem omkring midsommartiden. Trycket är rätt vackert. Af Nationshögmödet gör jag både titel och dedication på Svenska, och dedicationen blir i Dottrens namn. —

För expeditionen af Ströms Walthorn återstår mig endast at tacka.

Jag finner af Dit bref at eftertryck är gängse äfven på Musicalier, och i synnerhet tjufttryck. Detta öfvertygar mig at Breitkopf narrat mig på det sättet; ty det är omöjligt at så litet kan vara sållt af förlaget som han upgifver. Tillåt mig, at i anledning här af besvara Dig med en ny commission. Hoffmeister i Wien har averterat mig at han har en stor musikhandel i Wien och Leipzig. Han vil säkert rivalisera med Breitkopf. Jag undrar således, om han ej skulle vilja, emot ganska ansenlig rabatt, såsom t. ex. 50 å 60 procent tilhandla sig mit förlag af Krausiana, emot förbindelse å min sida at skaffa honom fortsättning antingen för en ringa betalning, såsom 20 å 30 exemplar eller ock om så vore för intet. Min förnämsta uträkning är at komma skadeslös ifrån saken. Du måtte härom kunna negociera med Hoffmeister, och ger jag Dig fullmagt at slå af så mycket Du finner nödigt. Du vet at förlaget kostade circa 800 K. Sachs. Conv. Geld. Deraf har jag återfått circa 200. Hos Breitkopf finnas öfver hufvud 700 exemplar, och om jag för dem finge mina pengar igen, så vore jag nöjd. Svara mig åtminstone om härvid något kan göras.

— — —

Jag har ej allenast haft bestyret med Wikmansons Sterbhus utan äfven köpt hela hans musicaliska samling. Krausens original arbeten lemnade jag dock quar åt dottren. Deribland fanns dock icke den stora marchen i C Dur, hvilken jag förut med mycken förargelse saknat. Claversonaterna finnas, äfven hvarje-handa småsaker i sammanhang med Fiskarstugan. (Misstaget mellan Kraus och Wikmansons behöfver Du ej frukta). Wisboken finnes äfven. Jag har ej sett improbations märket på *Dors mon Enfant*, utan Du måtte minnas orätt. Jag vågar äfven disputera

Dig angående de två sista versarne. Utom förträffligheten af imitationen, äga de utan tvifvel äfven et högt värde i sin expression. Wisan öfver Mozarts död finnes äfven. Articularne til Mus. Dict. äger jag, äfven som et fragment af resebeskrifningen: resten af papper har Frigel fått. Utom detta finnes äfven handskriften till Kraus's Quartetter, hvaribland en otryckt, mästerlig men säkert för lärd för allmänheten. Äfven tvänne Symphonier, hvaraf en concertant, och tvänne Arier, den ena den ryktbara *Misero Pargoletto*. Detta finnes hos Wikmanson: för öfrigt vet Du at jag har tilgång til Häffners och Operans samling. —

Din misstanke på Häffner är säkert ogrundad. Vara hvad han vill men tjuv är han ej. Hans enda fel är efter min tanka et det virrigaste humeur en tysk någonsin haft, och någon oredighet. Hans nya Opera Renaud, är trots allt melodiskt skrik af mycken förtjenst, och vittnar om en æsthetisk odling, som sällan träffas hos compositörer. Häffner skryter mycket med at han lurat samlare, men det är ej allt sannt hvad han säger: åtminstone är det oafgjordt hvilken af dem som sletos om Kraus's quarlåtenskap narrat den andra mest. Wikmanson hade försedt sig före Kraus's död. — För at bidraga til Din samling kan jag ej göra några närmare uppgifter än dessa; här skulle jag kanske kunna skaffa Dig afskrifter af hvad Du kunde begära, men at sända Dig originalerna blir omöjligt. Här betalas 6 à 8 sk. arket. —

Om någonsin en min ännu hemliga plan at flytta på landet går i verkställighet, skall jag studera musikens teori. Genom blott öfning läser jag äfven med någorlunda säkerhet Partiturer och ärnar nu lära mig så mycket claver at jag dermed kan roa mig sjelf. Musikens Æsthetik har redan länge sysselsatt mig, och har kanske gjort mig til en stor kättare i Musiken. Mina undersökningar i denna väg, hafva uptäckt för mig, at Musiken ännu blott har en lutning til hvad den kan bli; och til denna dess tilkommande fullkomlighet finner jag blott en aning, följd af et djupt och rikt hufvud, hos Haydn, en känsla hos Glück, och en öfverlaggd plan hos Kraus, som communicerat den med Wikmanson och Frigel. Jag har uttryckt mig korrt och kanske mörkt, och bespar til et annat tilfälle at göra mig tydlig. Anledning at förstå mig finner Du i mit tal öfver Wikmanson: tro ej at jag bestrider någon sin förtjenst. Nu vill jag blott leda mig til et omdöme öfver Frigel och Sköldebrand. De äro tvänne

contraster: den förre är allt genom sina kundskaper, den sednare genom sitt genie. Jag ville likna Frigel vid Masreliez, som ej kan draga en streck utan i antik stil. Sköldebrand målar, men förälskar sig i sin målning och slumrar ofta af entousiasme. — Hans nuvarande ritningssätt har mycken förtjenst.

Du vet genom Struck at Skapelsen är gifven. Den hade gått fullkomligen väl, om icke Fru Fredenheim sjungit alltför falskt, och choeuren icke manquerat i Händelska passagerne. Den gjorde ej riktig effect i Riddarehuset. Den skulle sedan upföras i Ladugårdslandskyrkan, men hertigen begärde 100 Rdr i betalning för lånet af musiken, och detta hindrade hela concerten. Sänd mig partituret deraf och af årstiderna när de utkomma, äfven som de utlofvade Sextetterna. Adressera allt hvad Du vill skicka på Anders Köster i Wismar.

Struck har visserligen genie, men hans fåfänga torde snart sätta et mål för hans perfectibilité. Förakt för Æsthetisk odling, grundadt deri at Haydn är den förutan, och i den övertygelsen, at man ej kan hinna förvärfva den, om man rätt skall studera musikens handverk, torde lätt komma at förvandla honom til Not- och Harmoni skrivvare i stället för duglig compositör: detta är hvad jag fruktar, och hvad jag och Frigel icke otydligt sagt honom. Om han återkommer till Wien, så drif honom at läsa konsternas allmänna teori dels hos Sulzer, dels hos Rousseau, Blair och Eschenburg, ja, om han det kunde, sjelfva Kants Kritik der Urtheilskraft, och sedan måste han läsa allt hvad Poëter han kommer öfver, för at förfina sin smak, och genom en noga kännedom af känslorna i sin détail, förstå at uttrycka dem i det hela. Endast på detta sätt kan en compositör bildas, som vill hoppas at arbeta med framgång för det förestående tidehvarvet. Strucks omdöme om Opera musik, och all sångmusik i allmänhet är svagt och inskränkt.

Nr 274. Till brodern Carl 13. 5. 1801. — — — Brevet til Hr: Struck ville jag således bedja Dig låta aflämnas til honom med det första, eller ock sändas till Pommeresch's Contoir, hvarifrån det expedieras om ägaren afrest. Är han ännu kvar, och blir han vid sitt beslut att lämna Sverige för att återse Wien, ber jag Dig hafva den godheten chargera honom af Uniforms-Knappar för mig — — —. Bli hans resa icke utaf, torde Du villja nyttja någon annan infallande lägenhet. — — —

Du är alltför god som satt något värde på de tryckta exem-

plaren [texten till Skapelsen] jag öfversände med Hr Binder. De hafv ej värde för någon annan än mig, som njöt några roliga veckor under arbetet. — — — Då Du meddelat piëcen åt Cousinerne Hedda och Eva, hoppas jag Du låtit förstå att jag blott haft andra och tredje afdelningarne på min lott. — Den nya Stockholmer-Uplagan skulle interessera mig att se. Jag är viss att man roat sig att commatera annorlunda än i Originalet, och däri har man orätt om man än tror sig hafva rätt. Få hafva studerat den Musiken så som jag; deri ligger mycket som måste noga sökas för att finnas utan misstag, och mycket som mindre förtjenar granskning och mer frapperar.

Nr 244. Från brodern Carl 16. 6. 1801. — — — Herrar Stenborgs, Karstens och Müllers plan at upföra Skapelsen, har, oagadt gjord annonce om dag dertill uti en kyrka, (:som skulle blifva Ladugårdslandets:), aldeles misslyckats, emedan dem ålades en betydlig afgift, som skulle till någon del ersätta Frimurere Barnhusets omkostnader. Jag vet ej, om detta kanske icke instämde med Herrarnes economi, eller om de trodde Allmänhetens begär vara något afkyldt: — alt nog — en ny annonce om upskof utkom redan i April månad: — och upskofvet räcker än.

Stockholmer-exemplaret af orden till denna Musique, lærer Du redan hafva fått från min Far: der äro några ändringar gjorde; och af dem tycker jag en och annan väl passade efter Svenska begrepen om de skapade tingen: såsom t. ex. den *stolte* i stället för den *ädle* häst m. m. — — — Genom Gustaf har jag låtit dina bref framkomma till Schön och Struck. Till Gustaf lämnar jag ock omsorgen at till Dig fortskaffa Dina knappar. Struck får dem, om han tror sig snart komma till Wien: i annat fall är Gustaf omtänkt på en lika säker men skyndsammare väg. — — —

Nr 282. Till brodern Carl 11. 7. 1801. — — — [Handlar först om de i här föregående brev nämnda uniformsknapparna, vilka Struck skulle medföra till Wien, samt brevskrivarens fägnad över »att Herrar M:— K:— och S:— ej fått upföra Skapelsen för egen räkning. Det gifves så många tjufter till i verlden».]

Nr 257. Från brodern Carl 3. 11. 1801. — — — så har jag skäl at tacka Dig både på mine egne, samt på Bröderne Axels

och Gustafs vägnar för Skapelsen, arrangerad i sextette. Wi fingo den för åtta dagar sedan, vi hafva försökt at spela den hastigt igenom, — och det nöje den kommer at skänka oss, när vi en eller flera gånger få spela den ordentligt, få vi helt och hållet tillskrifva Dig, som haft både kostnad och möda osparde at procurera oss detsamma. Icke långt härefter kommer denna majestätiska harmonie at åter höras fullstämmig på Riddarhus-Salen, på en Concert, som Musicaliske Academien der skall upföra; den gifves på Konungens åstundan och entréen blir fri på billetter, dem Academien låter kringdela. Få se om denna Concert lyckas så väl som sistledne Långfredag, då Struck var med. Denna Musique satt för Claver och med orden på både Tyska och Italienska, skickar jag i dessa dagar till vår Musique Syster Eva Leijonhufvud på Kronoberg, och jag försäkrar hon skall må dervid. — — —

Nr 258. Från brodern Carl 13. 11. 1801. — — — Hvad den Tyske Concert Mästaren angår, så är han en ganska långsam Ordhållare, så at Gustaf lærer ofta få påminna honom.

Nu kan jag äfven berätta Dig, at också jag hört Skapelsen. Den upfördes på Musicaliska Akademiens bekostnad i förgårs. Alt var därvid superbt tillståndt: de runda fönstren i Riddarhus salen voro eclairerade med lampor och ungefär $\frac{1}{3}$ af taklisten (: eller så långt som orchestern sträckte sig:) var fullsatt med hvita Waxljus: Trapporne voro uplyste af en talrik mängd lampor: utanföre på torget brunno marchaller. Konungen, Drottningen och de Furstelige Personerne från Baden voro dervid tillstädes, och alla Åhörare voro af Academien bjudne. Denna Musique är i högsta måtto förträffelig, den är uplyftande, och det felas mig väckeligen ord at beskrifva de känslor jag deraf erfor. Fru Fredenheim, Karsten och Collin voro Solo Rösterne: Choeurerne voro mycket goda: och alla i Orchestern använde all möda at väl exequerera sina stämmor. — — —